

Mehmed-paša Sokolović (1505 – 1579)

Nadan Filipović

Među najznamenitijim Bošnjacima u Osmanskoj državi posebno važno mjesto zauzima Mehmed - paša Sokolović. On je bio najveći i najznačajniji veliki vezir u Osmanskom carstvu koji je služio tri sultana. Mehmed paša je rodom iz sela Sokolovići blizu Rudog. Ime mu je bilo Bajo Sokolović. Prema vjerodostojnim historijskim dokumentima i njegovu kazivanju roditelji i sestra su mu prešli na islam dok je on još bio dijete. Još kao dječak, uz pristanak roditelja, doveden je u Edirnu (Jedrene), gdje je školovan. Kao mladić učestvuje u bitkama na Mohaču 1526. godine i opsadi Beča 1529. godine. Nakon toga je postao admiral. Mehmed - pašina uspješna karijera se nastavlja i on 1549. godine postaje rumelijski beglerbeg. U ratu protiv Habzburške Monarhije 1551. godine Sokolović je glavni komandant cjelokupne turske vojske. Godine 1555. dobiva zvanje trećeg vezira zbog vojničkih zasluga, a 1561. godine postaje drugi vezir. Godinu dana kasnije postaje zet sultana Selima II. Kao 60-godišnjak, 1565. godine on dostiže svoj najveći uspon i postaje veliki vezir osmanske države. Na tom položaju ostaje punih četrnaest godina. Godine 1566, zajedno sa sultanom Sulejmanom II, on opsjeda tvrđavu Siget u jugozapadnoj Mađarskoj koju je branio Nikola Zrinski. U toku te bitke sultan je umro, a Sokolović je prikrio njegovu smrt, kako vijest o tome ne bi negativno uticala na vojsku. Tek kada je novi sultan Selim II preuzeo vlast, Sokolović je obavijestio vojsku i narod o Sulejmanovoj smrti.

Za vrijeme sultana Selima II i Murata III on je bio stvarni izvršni upravljač osmanske države (kao danas premijer države). Kao veliki vezir 1568. prisiljava Habzburšku monarhiju na mir, a 1570. godine zauzima Jemen. Sokolović obnavlja i osmansku flotu koja je poražena i oslabljena kod Lepanta 1571. godine.

Mehmed - paša radi i na razvoju školstva, umjetnosti i književnosti. Čak je planirao prokopavanje kanala Don-Volga, kako bi vodenim putem spojio Crno more sa Kaspijskim jezerom. Imao je prvi u planu prokopavanje Sueckog kanala. U njegovo vrijeme, zahvaljujući njegovoj pomoći i razumijevanju, obnovljena je Pečka patrijaršija 1557. godine na čelu sa

njegovim rođakom Makarijem Sokolovićem. Obnavljanjem Pečke patrijaršije Mehmed-paša Sokolović je najviše učinio za Srbe i srpsko nacionalno biće. Srbi bi trebali da ga slave kao jednu od za njih najznačajnijih ličnosti koja je sačuvala srpstvo. Malo kome je poznato da je Mehmed-paša Sokolović imao jako velikih problema prilikom pokušaja obnove Pečke patrijaršije, kao jedine autonomne pravoslavne crkve, odnosno ekskluzivno srpske pravoslavne crkve u Turskoj carevini. Treba istaknuti činjenicu da su Srbi dobili svoju autonomnu pravoslavnu crkvu jer su Srbi bili najvjernije turske sluge i dobro plaćeni vojni vazali, a o tome svjedoče upravo srpski historijski dokumenti i sami srpski historičari.

Treba naglasiti činjenicu da Bugari, Grci, te pravoslavni Rumuni nisu imali svoje autonomne pravoslavne crkve u Turskoj carevini, dok su je Srbi dobili baš u doba najveće moći Otomanske imperije, kada carstvo nije zaista moralo davati posebne ustupke niti jednoj etničkoj skupini niti religiji. Neki historičari žele prikazati davanje autonomije srpskoj pravoslavnoj crkvi kao turski ustupak pravoslavnoj vjeri. No, to nije tačno. To je bila korektna odluka Istambula, svakako uz veliku pomoć Mehmed-paše Sokolovića, da se Srbi kao vjerni i poslušni turski vazali na taj način pošteno nagrade i stimuliraju na dalje odano vazalstvo.

Glavni otpor protiv davanja autonomne pravoslavne crkve Srbima pružio je Vaseljenski patrijarh, odnosno Ohridska arhiepiskopija, uz koju su pristali i mnogi srpski episkopi, vjerovatno radi vlastite slabosti i oportunitizma. Na jednom crkvenom saboru baš su srpski episkopi izbacili sa sastanka smederevskog episkopa Pavla, koji se tom prilikom usudio zamoliti za jednu veoma limitiranu crkvenu autonomiju. Najvažnije hijerarhijske položaje u Vaseljenskoj patrijaršiji zauzimali su Grci, koji su koristili te pozicije i vršili helenizaciju i to veoma agresivno i uspješno. Ta helenizacija bila je uvod u duhovno podjarmljivanje Srba i srpstva, što je na vrijeme uvidio Sveti Sava, koji je odvojio srpsku crkvu od grčke. Upravo zato je Mehmed-pašino nastojanje i uspješna realizacija autonomije srpske pravoslavne crkve i utemeljenje Pečke patrijaršije izuzetno važan događaj, ako ne jedan od najvitalnijih događaja u historiji srpskog naroda i srpstva. Pitanje je da li bi Srba i srpstva uopšte sada i bilo da Mehmed-paša Sokolović nije iskoristio svoj ogromni uticaj i autoritet, te utemeljenjem Pečke patrijaršije spasio Srbe od potpuno izvjesne helenizacije. Upravo bi Srbi trebali biti veoma zahvalni Mehmed – paši Sokoloviću za spas srpstva, te bi bio osnovni red da ga stave uz rame sa Svetim Savom, a ne da pljuju po njemu kao poturčenjaku i srpskom izrodu. Više je Mehmed-paša Sokolović uradio dobra Srbima od mnogih njihovih “velikih vođa”, te bi fer bilo da se barem jedna od glavnih ulica u Beogradu zove imenom tog velikog čovjeka, koji jeste primio islam, ali svoje pretke i narod iz kojeg je potekao nikada nije zaboravio. {comments on}